

Savoir-vivre

Onlangs publiceerde Joep Dohmen een mooi boekje over de wijze waarop ‘levenskunst’ van oudsher tot heden vorm krijgt. Hij zet vraagtekens bij de opvatting dat ons leven volledig ‘maakbaar’ is. De esoterische gedachte dat ‘positief denken’ en ‘ervoor gaan’ vanzelfsprekend tot gewenste successen leiden, sneuvelt. Terecht, niet alles is mogelijk.

Onze leefsituatie is van geboorte tot dood doordrenkt van noodlottig of gelukkig toeval. Dát wij, wannéer of wáár wij worden geboren en met welk genetisch potentieel, valt volstrekt buiten onze macht. De sociale en fysieke omstandigheden, maar ook onze opvoedingsomgeving zijn nauwelijks door onszelf te beïnvloeden. Wij stappen in een wereld – of worden daarin ‘geworpen’ - die al draait, en waarin wij niet anders kunnen dan meedraaien. Wij lijken volledig overgeleverd aan de grillen van toeval en natuur, en moeten daarom het leven maar nemen zoals het valt. Toch spreek ik in mijn *Overpeinzingen* over autonomie, keuzevrijheid en aanverwante thema’s. Is dit allemaal illusie? Geenszins.

Wij ervaren te *kunnen* en zelfs te *moeten* kiezen, ons hele leven lang. Wie niet zelf kiest, *wordt* gekozen, wie niet zelf leeft, wordt geleefd. Door anderen, door omstandigheden, door onderbuikgevoelens, door hoop, door angst, door gemakzucht, jaloezie, verslaving enzovoort. Wat is dat dan, zelf kiezen en zelf leven? Gaat het om bezit, geld en macht? Gaat het om veel, meer en het meest, of zijn er andere keuzen mogelijk?

Steeds vaker geven praktische filosofen antwoord met verwijzing naar het begrip ‘levenskunst’. Met deze term ben ik weinig gelukkig. Ik vind hem elitair en levensvreemd. Weliswaar is leven zonder kunst moeilijk denkbaar, maar..., is leven zelf wel een kunst? Moet iedereen een levenskunstenaar worden of een levensgenieter? Zeker is dat sommige mensen het leven beter aankunnen dan anderen. Komt dat door hun lot of door eigen vermogen? Ik houd het op dit laatste. In zoverre spreekt de term levenskunst mij aan. Wie spreekt van *levenskunst* erkent de vrije creatieve inbreng van mensen op hun eigen leven. Wat wij doen of laten, doet ertoe.

In plaats van ‘levenskunst’ spreek ik liever van ‘savoir-vivre’, dat is ‘op *passende* wijze *kunnen* leven’. Niet het ‘vivre’ als zodanig is de kunst, maar het ‘savoir’. Dit betekent ‘weten’, ‘kennen’, ‘doen’ en ‘kunde’. Wie de mogelijkheden van zichzelf en het leven kent, kan bewust kiezen en is vaardig tot adequaat of passend handelen. Hij past zijn keuzen aan bij zijn leven en maakt zijn leven passend bij zichzelf.

Volledige vrijheid *kan* niet bestaan. Dat zou neerkomen op volledige willekeur. Als alles kan en mag, is geen enkele keuze nog iets waard. Zelfs oppergod Zeus was gebonden aan boven hem uitstijgende normen. Daar tegenover reduceert volledige gebondenheid iedere vrijheid tot kiezen tot nul. Zo zijn dieren door hun natuur volledig vastgelegd. Zij passen op hun situatie als een sleutel op een slot en missen het savoir-vivre. Mensen zijn goden noch dieren. Niet alles ligt vast en niet alles is mogelijk.

Net zoals kunst, is leven geen vrijblijvende aangelegenheid. Juist omdat niet alles mogelijk is of toegestaan, gaat het er niet zozeer om *dat* wij kiezen, maar om *wat* en *hoe* wij kiezen. Het ‘hoe’ slaat op onze *bewuste* keuze en het ‘wat’ op iets dat persoonlijk zo waardevol is, dat het de voorkeur verdient boven alle andere mogelijke waarden.

Dit alles leidt niet automatisch tot een probleemloos en mooi leven. Ook een kunstwerk hoeft geen mooie dingen uit te beelden om ‘schoon’ te zijn. Het is de kunstenaar die persoonlijk iets heel authentieks toevoegt aan een bepaalde werkelijkheid. Hij zet zijn handtekening en zegt, ‘dat is *mijn* werk’!

Voor onveranderbare noodwendige werkelijkheden in mijn leven, draag ik geen directe verantwoordelijkheid, wel voor de wijze waarop ik daarmee persoonlijk omga. Wie, ondanks alle lief en leed, durft te zeggen, ‘dat is *mijn* leven’. ‘dat maak *ik* ervan, ‘daarvoor ben *ik* verantwoordelijkheid’, kan als auteur zijn leven als ‘kunstwerk’ signeren. Hij tekent voor iets onvervreemdbaars authentieks. Dat kunnen is savoir-vivre.

Rein Stoel.

www.filosofischepraktijk.eu